

Infojuhtimise ja infohaldusega seotud mõistetest

Mõiste „informatsioon“ (ehk „info“) tuli laialt kasutusele 20. sajandil, mil akadeemiliste väljaannete arv teadus- ja tehnikasaavutuste kiire arengu tulemusel jõudsasti kasvas. See tekitas suurema vajaduse teadusinformatsiooni kogumise, töötlemise ja edastamise järele. Nii asutati 1958. aastal Ühendkuningriigis infoteadlaste instituut (Institute of Information Scientists). Selle instituudi teadlased nimetasid end infoteadlasteks; nemad ei töötanud enam laborites, vaid tegelesid informatsiooni- ning kommunikatsiooniprotsesside teadusliku uurimisega. Infoteaduse eelkäijateks loetakse raamatukoguteadust, dokumenditeadust (ehk dokumentalistikat) ja arhiivindust.

Kuigi infoteadlased on püüdnud määratleda infoteaduse keskset mõistet „informatsioon“ ja analüüsinud selle mõiste olemust, ei ole ühtse määratluseni jõutud. Näiteks Tallinna Ülikooli kursuse „Infoteaduse põhimõisted“ õppematerjalides¹ on viidatud, et juba 1980. aastal oli mõistel „informatsioon“ väga palju eri määratlusi. Tänapäeval arvatavasti ei õnnestu neid kõiki isegi loetleda. See tuleneb sellest, et teadusharude uurimisobjektid on erinevad ja nende kirjeldamine samuti.

Informatsiooni mõiste selgitamisel saab USA infoteadlase Michael Bucklandi sõnul lähtuda kolmest põhimõttest, mis kajastavad selle mõiste kasutamist:

- informatsioon kui protsess, mis tähistab informeerimist, infoedastust ja näitab inimese teadmiste seisundi muutumist;
- informatsioon kui teadmine, mis peegeldab eelmises kategoorias edasiantavat ja saadavat;
- informatsioon kui „asi“, mis viitab informeerivatele andmetele ja dokumentidele.²

Nii, nagu pole selgust alusmõistega „informatsioon“, on ka sellega seotud mõistetes palju segadust, mida tõlkimine on veelgi suurendanud. Selleks et paremini väljendada, kuidas meie infohaldust mõistame, anname allpool põhiliste mõistete selgitused, lähtudes organisatsiooni infotöötamise vajadustest ning toetudes sellealast teavet koondavatele ja infohalduse spetsialiste koolitavatele rahvusvahelistele organisatsioonidele AIIM³, ARMA International⁴ ja DLM Forum⁵. Kõik kolm tegelevad paljuski sama teemaga, aga veidi erinevate nurkade alt.

AIIM on võtnud oma ülesandeks aidata organisatsioonidel infokaosest üle saada läbi äriprotsesside korrastamise ja koostöö arendamise, millega vähendatakse informatsiooni hulka ja suurendatakse selle mõju majandustegevusele. AIIM paneb suurt rõhku koolitustele, mille kaudu juurutatakse MIKE2 infohalduse raamistikku⁶.

ARMA International määratleb end mittetulundusliku spetsialistide ühendusena ja institutsioonina, mis tegeleb informatsiooni kui strateegilise varaga. ARMA arendab Ameerika Standardinstituudi (ANSI) standardeid, millest saavad hiljem sageli ISO standardid infohalduse alal. ARMA on välja töötanud ka infohalduse küpsusmudeli,⁷ mille põhjal saab organisatsioone infohalduse korralduse poolest hinnata.

DLM Forum on mäluasutusi ühendav ja Euroopa Komisjoni toel toimiv organisatsioon, mille eestvedamisel töötatakse välja elektrooniliste dokumentide haldamise näidismudeid (lühendatult

---

¹ Virkus, S., Infoteaduse põhimõisted,

http://www.tlu.ee/~sirvir/Sissejuhatus%20infoteadusesse/Infoteaduse%20pohimoisted/informatsiooni_miste.html

² Buckland, M., Information as thing, Journal of the American Society of Information Science, 42 (5) (juuni 1991), lk 351–360, <http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/thing.html>

³ Association for Information and Image Management, <http://www.aiim.org/>

⁴ ARMA International, <http://www.arma.org/> (esialgset nime ARMA (Association of Records Managers and Administrators) kasutab organisatsioon vaid lühendina, kuna organisatsiooni tegevusala on laienenud.

⁵ DLM Forum, <http://www.dlmforum.eu/>

⁶ Method for an Integrated Knowledge Environment,

http://mike2.openmethodology.org/wiki/Enterprise_Information_Management_Concept

⁷ Information Governance Maturity Model,

<http://www.arma.org/docs/bookstore/theprinciplesmaturitymodel.pdf>

MoReq⁸). MoReq2 on tõlgitud ka eesti keelde ja sellele on lisatud nn Eesti nullpeatükk „Elektroniliste dokumentide haldamise näidisoüete rakendamine Eestis“,⁹ mis käsitleb Eesti eripärasid ja mõisteid.

Järgmiste mõistete selgitamisel oleme võtnud aluseks ülalnimetatud organisatsioonide arusaamad infohaldusest, kuna meil on olnud lähemaid kokkupuuteid just nendega. Mõisted on järjestatud vastavalt sellele, kuidas tekivad, kasvavad ja korrastuvad inimese saadavad teadmised, alustades andmetest, informatsioonist ja teadmusest ning lõpetades nende haldamisega organisatsioonis. Selgituste jaoks on kasutatud kolme veergu, mis vastavad eespool mainitud kategooriatele (info kui protsess, info kui teadmine ja info kui asi ehk vara).

Mõiste	Informatsioon kui protsess	Informatsioon kui teadmine	Informatsioon kui asi
andmed (<i>data</i>)	inimesele ja/või masinale arusaadav teabe/informatsiooni edastusviis, mis on tõlgendamiseks või töötlemiseks sobival kujul	informatsiooni hulk, millel ei ole iseseisvat tähendust ja millest teabe saamiseks tuleb seda tõlgendada või töödelda, et see omandaks tähenduse	paberile või digitaalsele andmekandjale jäädvustatud informatsiooni kogum, mille tähenduse teadasaamiseks on vaja töötlust
andmebaas (<i>database</i>)	kontseptsioonikohaselt struktureeritud, loogiliselt seotud andmete kogum, mida saab rakendustarkvara vahendusel töödelda, taaskasutada ja jagada vastavalt ettenähtud juurdepääsuõigustele	andmete kogum	digitaalsele andmekandjale jäädvustatud andmete kogum
metaandmed (<i>metadata</i>)	kirjeldavad andmed, mis luuakse või saadakse andmete haldamise (kogumise, kasutamise, säilitamise) käigus ning mis kirjeldavad informatsiooni konteksti ja hõlbustavad nende kasutamist, haldamist ja auditeerimist	informatsiooni konteksti, sisu ja ülesehitust ning info haldust läbi aja kirjeldavad andmed	ilma informatsioonita, mida need andmed kirjeldavad, puudub neil tähendus; harilikult ei saa neid kasutada töötlusvahenditeta
informatsioon, info (<i>information</i>)	inim- või masinloetavad vm teadmised, mida saab töödelda ja edastada	teave	
teave (<i>information</i>)	inimesele sobival kujul edastatud teadmine, mis puudutab fakte, sündmusi, asju, protsesse või ideid, sealhulgas mõisteid, jms	teadmine, millel on teatavas kontekstis eritähendus	
teavik (<i>document</i>) (See termin pole Eestis veel laiemat kasutust leidnud.)	teabe edastamist võimaldav ja selleks määratud füüsiline või elektrooniline sidusa teabekogumi inim- või masinloetav esitusviis, mille puhul võib teavet edastada märkidenä, graafiliselt või muul meeleliselt tajutaval kujul	teabeüksus, mida saab käsitada tervikuna (võib sisaldada teksti, andmete, graafika, heli, liikuvate piltide või muus vormingus teabe mis tahes kombinatsiooni)	füüsilisele või elektroonilisele andmekandjale (paber, film, magnet- või muu analoog- või digitaalandmekandja) kasutamiseks ja haldamiseks jäädvustatud teave
dokument (<i>record</i>)	organisatsiooni või üksikisiku poolt seadusest tulenevate ülesannete täitmise, majandustegevuse vms käigus loodud, saadud või tõestuseks ja teadmiseks alal hoitud teavik, mida ei muudeta ja millega	jäädvustatud terviklik teave, mis on küllaldane faktide või toimingute tõendamiseks	füüsilisele või elektroonilisele andmekandjale jäädvustatud teavik või teavikute kogum koos metaandmetega

⁸ Model Requirements for the Management of Electronic Records, <http://www.moreq.info/>

⁹ https://www.mkm.ee/sites/default/files/moreq2_rakendamine_eestis.pdf

Mõiste	Informatsioon kui protsess	Informatsioon kui teadmine	Informatsioon kui asi
	on kaasas metaandmed		
sisu (<i>content</i>)	informatsiooni edastamise viis digitaalsel kujul meedia vahendusel (nt internetis, televisioonis, laserplaadil, e-raamatus, ajakirjas, konverentsil, etendusel jne)	teave, mida saab käsitada tervikuna ja mis on esitatud ühe või teise loomingulise vormi (teksti, pildi, heli, video vms) kaudu	elektroonilisele andmekandjale jäädvustatud teave
organisatsiooni sisuhaldus (<i>enterprise content management, ECM</i>)	strateegiad, meetodid ja vahendid, mille abil sisestatakse, korraldatakse, jäädvustatakse, säilitatakse ja jagatakse organisatsiooni (asutus, äriühing, mittetulundusühing vm) sisu		
teadmus (<i>knowledge</i>)	süsteematiliseks kasutamiseks kogutud, teabest saadud teadmised (nt organisatsiooni strateegia, visioon; perioodi kokkuvõtte vms) ehk teave, mille kokkupanemisel kasutatakse mitmeid teavikuid ja dokumente läbi aastate	teave, mis on saadud kogutud ja talletatud teavet analüüsides	füüsilisele või elektroonilisele andmekandjale (paber, film, magnet- või muu analoog- või digitaalandmekandja) kasutamiseks ja haldamiseks jäädvustatud teave
teadmusbaas (<i>knowledge base</i>)	organisatsioonis kogutav informatsioon, mida saab (loodud võimaluste abil) kasutada uue informatsiooni või teadmuse loomiseks	kogutud ja korrastatud teave (teavikud, sh dokumendid, sisu)	füüsilisele või elektroonilisele andmekandjale (paber, film, magnet- või muu analoog- või digitaalandmekandja) kasutamiseks ja haldamiseks sobivalt korrastatud teave
teadmushaldus (<i>knowledge governance</i>)	organisatsiooni struktuuri ja protsesside valik, mis mõjutavad informatsiooni kogumist ja teadmusbaasi loomist ning teadmuse loomist ja jagamist organisatsiooni sees; analüütiline raamistik, mis suunab organisatsiooni vajaliku teabe kogumisele ja talletamisele ning teadmuse loomisele		
digitaalsed varad (<i>digital asset</i>)	digitaalsel kujul jäädvustatud ja säilitatav informatsioon, millel on organisatsiooni jaoks väärtus		elektroonilisele andmekandjale jäädvustatud teave, mille suhtes kehtivad omandiõigused
infovarad (<i>information and IT assets</i>)	informatsioon, andmed ja nende töötlemiseks vajalikud infotehnoloogilised rakendused ning tehnilised vahendid		informatsioon ning selle haldamiseks vajalik tark- ja riistvara
infohaldus (<i>information management</i>)	informatsiooni kogumine, töötlemine, säilitamine ja hävitamine		
infojuhtimine (<i>information governance</i>)	informatsiooni läbi organisatsiooni protsesside korraldamine, edastamine ja jagamine		